

УДК 351.74:342.7:364-78:342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.2.49>

РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ФОРМУВАННІ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Шаповалова К.І.,

аспірант кафедри поліцейського права

Національної академії внутрішніх справ

ORCID: 0000-0001-6151-2139

e-mail: catherine4shapovalova@gmail.com

Шаповалова К.І. Роль управління дотримання прав людини у формуванні безбар'єрного середовища в системі Національної поліції України.

З початком війни роль поліції в Україні значно змінилася. У зв'язку з надзвичайними умовами війни, на поліцію покладаються не лише традиційні функції забезпечення правопорядку, але й виконання завдань, які раніше були притаманні виключно сектору безпеки та оборони. Поліцейські боронять нашу країну у складі спеціальних підрозділів на передовій, забезпечують внутрішню безпеку на прифронтових та відносно мирних територіях країни, документують наслідки воєнних злочинів. Це веде до збільшення навантаження та викликає потребу у нових підходах до організації роботи та мобілізації ресурсів.

Після закінчення війни, коли відбудова країни стане одним із пріоритетів, поліцейські матимуть завдання допомагати у здійсненні внутрішніх реформ, сприяння нормалізації соціальної ситуації, а також відновленню законності і правопорядку в регіонах, що постраждали від бойових дій. Поліцейські мають бути готовими до роботи з різними соціальними групами, у тому числі, внутрішньо переміщеними особами, ветеранами та цивільними, що пережили травми війни, особами з інвалідністю. Тому, важливим є навчання поліцейських спеціальним методам роботи з людьми, які пережили насильство, враховуючи їх психологічний стан і потреби. Управління дотримання прав людини Національної поліції України (далі – УДПЛ або Управління) має виконувати важливу роль у створенні та впровадженні нових стандартів, які забезпечать дотримання прав людини у поліції в післявоєнний період. Потрібно ініціювати розробку нових стратегій і програм, спрямованих на забезпечення психологічної підтримки правоохоронців, запобігання дискримінації в поліції, протидії насильству, а також створення безбар'єрного середовища в правоохоронних органах.

У статті досліджується роль УДПЛ у формуванні безбар'єрного середовища в органах Національної поліції. Проаналізовано ключові напрями діяльності Управління, спрямовані на забезпечення рівного доступу до послуг поліції для всіх громадян, зокрема осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Розглянуто механізми впровадження принципів універсального дизайну та інклюзії у щоденну роботу поліції, а також нормативно-правову базу, що регулює зазначене питання. Зроблено висновок про те, що Управління дотримання прав людини є важливим інституційним елементом у процесі формування безбар'єрного середовища в системі Національної поліції України.

УДПЛ не тільки відповідає за дотримання прав людини в діяльності поліції, але й сприяє розвитку інклюзивного середовища в правоохоронних органах. Це включає адаптацію інфраструктури для осіб з інвалідністю, забезпечення рівних можливостей для всіх співробітників поліції, незалежно від їх статі чи соціального статусу, протидію дискримінації, насильству та всім формам порушень прав людини всередині поліції. Це потребує розробки нових механізмів внутрішнього контролю та створення умов для ефективного реагування на такі випадки, а також впровадження механізмів психологічного забезпечення.

Ключові слова: права людини, Національна поліція України, безбар'єрне середовище, інклюзія, маломобільні групи населення, універсальний дизайн, антидискримінація.

Shapovalova K.I. The role of the human rights compliance department in shaping a barrier-free environment within the National police of Ukraine.

With the onset of the war, the role of the police in Ukraine has changed significantly. Due to the extraordinary conditions of war, the police are entrusted not only with their traditional functions of maintaining law and order but also with tasks that were previously exclusive to the security and defense sector. Police officers defend our country as part of special units on the front lines, ensure

internal security in frontline and relatively peaceful areas, and document the consequences of war crimes. This leads to an increased workload and creates a need for new approaches to organizing work and mobilizing resources.

After the war ends and rebuilding the country becomes a priority, police officers will be responsible for assisting in internal reforms, facilitating the normalization of the social situation, and restoring legality and law enforcement in regions affected by the hostilities. Police officers must be prepared to work with various social groups, including internally displaced persons, veterans, civilians who have experienced war trauma, and people with disabilities. Therefore, it is crucial to train police officers in specialized methods for working with individuals who have suffered violence, taking into account their psychological state and needs.

The Human Rights Compliance Department (UDPL) must play a key role in developing and implementing new standards that will ensure human rights compliance within the police in the post-war period. It is necessary to initiate the development of new strategies and programs aimed at providing psychological support for law enforcement officers, preventing discrimination within the police, combating violence, and creating a barrier-free environment in law enforcement agencies.

The article examines the role of the Department for Human Rights Compliance (UDPL) in creating a barrier-free environment within the National Police of Ukraine. It analyzes the key areas of the Department's activities aimed at ensuring equal access to police services for all citizens, including persons with disabilities and other low-mobility groups. The mechanisms for implementing the principles of universal design and inclusion in the daily work of the police, as well as the regulatory and legal framework governing this issue, are reviewed. The conclusion is made that the Department for Human Rights Compliance is a crucial institutional element in the process of forming a barrier-free environment within the National Police system of Ukraine.

UDPL is not only responsible for ensuring human rights compliance in police activities but also contributes to the development of an inclusive environment within law enforcement agencies. This includes adapting infrastructure for persons with disabilities, ensuring equal opportunities for all police officers regardless of gender or social status, and combating discrimination, violence, and all forms of human rights violations within the police. This requires the development of new internal control mechanisms, the creation of conditions for effective responses to such incidents, and the implementation of psychological support mechanisms.

Key words: human rights, National Police of Ukraine, barrier-free environment, inclusion, low-mobility groups, universal design, anti-discrimination.

Постановка проблеми. Формування безбар'єрного простору є одним із ключових пріоритетів демократичного суспільства, що спрямоване на забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних можливостей, віку, статі чи соціального статусу. В Україні цей напрямок набуває особливої актуальності у зв'язку з євроінтеграційними процесами, прийняттям Національної стратегії із створення безбар'єрного простору на період до 2030 року, а також значними соціальними викликами, спричиненими повномасштабною війною.

Збройний конфлікт на території України призвів до збільшення кількості осіб з інвалідністю, ветеранів бойових дій, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій населення, що потребують особливих умов для безперешкодного доступу до адміністративних, соціальних та правоохоронних послуг. Водночас, інституційні зміни в Національній поліції України вимагають впровадження інклюзивного підходу в діяльність правоохоронних органів, що передбачає адаптацію матеріально-технічної бази, зміну підходів до комунікації та професійну підготовку поліцейських у сфері забезпечення прав людини.

У цьому контексті УДПЛ відіграє важливу роль у створенні безбар'єрного простору в діяльності правоохоронних органів. Однак, попри наявність нормативно-правового регулювання, зокрема Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору, Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та інших міжнародних стандартів, на практиці все ще існують значні бар'єри у доступі до поліцейських послуг.

Основними проблемами, які потребують вирішення, є:

1. Фізична доступність поліцейських установ – не всі будівлі поліції адаптовані для маломобільних груп населення (відсутність пандусів, ліфтів, тактильних плит, спеціального обладнання тощо).

2. Комунікаційні бар'єри – обмежені можливості для осіб з порушеннями слуху, зору чи мовлення у взаємодії з поліцейськими, недостатній розвиток альтернативних каналів комунікації (онлайн-сервіси, мобільні застосунки тощо).

3. Недостатній рівень підготовки поліцейських – потреба у системному навчанні персоналу поліції щодо питань безбар'єрності, інклюзії та недискримінації.

4. Правові прогалини та брак ефективних механізмів контролю – потреба в удосконаленні законодавчих та нормативних актів, які регулюють діяльність поліції у сфері безбар'єрності.

5. Суспільні стереотипи та низький рівень обізнаності – необхідність проведення інформаційних кампаній щодо прав осіб з інвалідністю та інших вразливих категорій громадян.

Отже, існує об'єктивна необхідність у комплексному дослідженні ролі УДПЛ у формуванні безбар'єрного середовища, аналізі викликів та розробці пропозицій щодо підвищення ефективності його діяльності в цьому напрямку.

Новизна роботи. Попри значний прогрес у впровадженні принципів безбар'єрності в діяльності Національної поліції України, залишається низка проблем, які не були повністю вирішені або потребують додаткової уваги з боку державних органів та громадянського суспільства.

1. Фізична доступність поліцейських підрозділів. Хоча низка поліцейських відділків була адаптована до потреб маломобільних громадян, загальна ситуація залишається далекою від ідеальної. Багато будівель Національної поліції не мають необхідної інфраструктури (пандусів, ліфтів, тактильних доріжок, спеціальних туалетних кімнат тощо). Це ускладнює доступ до правосуддя для осіб з інвалідністю та інших вразливих груп.

2. Комунікаційні бар'єри. Незважаючи на впровадження деяких альтернативних методів зв'язку, поліція досі не має достатньо розвинених цифрових сервісів для осіб з порушеннями слуху, зору та мовлення. Відсутність систем сурдоперекладу, доступного текстового інтерфейсу або можливості комунікації через спеціальні мобільні додатки обмежує доступ до правової допомоги.

3. Недостатня підготовка поліцейських у сфері інклюзії. Більшість співробітників Національної поліції не проходять систематичних навчальних курсів щодо роботи з людьми з інвалідністю, ветеранами бойових дій, жертвами насильства та іншими вразливими категоріями. Низький рівень обізнаності щодо особливостей комунікації з такими групами може призводити до порушення їхніх прав та неефективного реагування на інциденти.

4. Відсутність ефективних механізмів контролю. Хоча законодавча база передбачає необхідність створення безбар'єрного середовища, немає ефективних механізмів контролю за виконанням цих вимог у поліції. Відсутність санкцій або відповідальності за недотримання стандартів безбар'єрності призводить до повільного впровадження змін.

5. Брак міжвідомчої взаємодії. Створення безбар'єрного середовища вимагає комплексного підходу, який включає співпрацю поліції з органами соціального захисту, охорони здоров'я, освіти та громадськими організаціями. Проте відсутність ефективного механізму взаємодії між цими структурами ускладнює реалізацію комплексних програм підтримки осіб з інвалідністю та інших вразливих груп.

6. Суспільна свідомість та стереотипи. Незважаючи на впровадження державних програм із підвищення рівня обізнаності про права осіб з інвалідністю, у суспільстві, зокрема серед правоохоронців, досі існують стереотипи та упередження щодо інклюзії. Це може впливати на ставлення до громадян, які потребують особливого підходу, і перешкоджати ефективному впровадженню політики безбар'єрності.

Проблеми, пов'язані із забезпеченням безбар'єрного середовища в діяльності Національної поліції України, потребують подальших досліджень та розробки комплексних заходів. Покращення доступності, впровадження інклюзивних технологій, підвищення рівня підготовки поліцейських та розбудова міжвідомчої взаємодії є ключовими завданнями, виконання яких сприятиме створенню справді безбар'єрного суспільства.

Метою даного дослідження є аналіз ролі УДПЛ у створенні безбар'єрного простору в Національній поліції України, оцінка його завдань та практичних заходів, спрямованих на забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян. У статті розглядається нормативно-правова база, що регулює діяльність УДПЛ, основні напрями його роботи та перспективи подальшого розвитку безбар'єрного середовища в діяльності правоохоронних органів України.

Стан опрацювання проблематики. Проблема забезпечення безбар'єрного середовища в діяльності Національної поліції України привертає дедалі більшу увагу науковців та практиків. Зокрема, дослідження Кіблик Д.В. «Теоретичний аспект безбар'єрності у діяльності Національної поліції України під час спілкування з особами, що мають ментальні порушення: аналіз зарубіжного досвіду» акцентує увагу на необхідності адаптації комунікаційних стратегій поліцейських при взаємодії з особами, які мають розлади аутистичного спектра. Авторка підкреслює важливість впровадження спеціалізованих тренінгів для правоохоронців, спрямованих на розвиток емпатії та культурної компетентності, що сприятиме ефективнішому та етичному спілкуванню з цією категорією громадян.

Управління моніторингу дотримання прав людини Міністерства внутрішніх справ України активно працює над формуванням політики недискримінації та безбар'єрності. Основними напрямами

цієї діяльності є підвищення обізнаності працівників органів системи МВС щодо запобігання дискримінації, розвиток інформаційної та фізичної доступності, а також забезпечення безпеки для всіх громадян. Це свідчить про системний підхід до інтеграції принципів безбар'єрності в роботу правоохоронних органів.

Практичні кроки у цьому напрямі включають проведення тренінгів для співробітників підрозділів системи МВС. Наприклад, учасники таких заходів аналізують доступність громадських об'єктів та розробляють рекомендації для покращення умов для маломобільних груп населення. Це підвищує компетентність поліцейських у питаннях безбар'єрності та сприяє створенню інклюзивного середовища.

Крім того, затверджено план заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Цей документ передбачає удосконалення механізмів контролю за дотриманням вимог безбар'єрності при будівництві та реконструкції об'єктів, що є важливим кроком у забезпеченні доступності інфраструктури для всіх громадян.

Таким чином, сучасні дослідження та практичні ініціативи підкреслюють важливість інтеграції принципів безбар'єрності в діяльність Національної поліції України. Це включає як нормативно-правове забезпечення, так і практичні заходи, спрямовані на підвищення обізнаності та компетентності поліцейських у питаннях інклюзії та недискримінації.

Виклад основного матеріалу. Формування безбар'єрного простору в Україні зараз набуло особливого значення у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України, яке призвело до військового конфлікту та численних порушень прав людини, зокрема, масових вбивств, поранень, зникнень, тортур, засуджень, вимушеного переміщення тощо.

Станом на кінець 2024 року, точні статистичні дані щодо кількості постраждалих, включно із загиблими та пораненими внаслідок воєнних дій, залишаються неповними та варіюються залежно від джерела. За даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну було зафіксовано 12 654 загиблих та 29 392 поранених серед цивільного населення [1].

Щодо військових втрат, офіційні дані обмежені. Президент України Володимир Зеленський у грудні 2024 року повідомив про 43 000 загиблих українських військовослужбовців з початку війни [2]. Водночас, за оцінками українського Генерального штабу, загальні втрати російських військових перевищують 635 000 осіб станом на вересень 2024 року [3].

Кількість людей з інвалідністю в Україні також зросла внаслідок воєнних дій. За інформацією Міністерства соціальної політики України, станом на червень 2024 року в країні проживає понад 3 мільйони осіб з інвалідністю, що на 300 тисяч більше порівняно з довоєнним періодом [4]. Це зростання пов'язане як із безпосередніми наслідками бойових дій, так і з погіршенням загального стану здоров'я населення.

Регіональний розподіл осіб з інвалідністю залишається нерівномірним. Найбільша кількість таких осіб проживає в Дніпропетровській, Донецькій, Харківській та Львівській областях, тоді як найменша – у Чернівецькій, Житомирській, Івано-Франківській та Тернопільській областях. Ці дані відображають як демографічні особливості регіонів, так і вплив воєнних дій на місцеве населення.

Варто зазначити, що реальні цифри можуть бути вищими через складнощі з обліком та реєстрацією постраждалих у зонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях. Тому офіційна статистика може не повністю відображати масштаб гуманітарної кризи, спричиненої війною.

Кількість людей з інвалідністю в Україні стрімко зростає, і після завершення воєнних дій потреба у якісному наданні послуг для цієї категорії населення стане ще більш нагальною. Суспільство має бути готовим до викликів, пов'язаних із формуванням безбар'єрного простору для осіб з інвалідністю та інших вразливих груп. Це передбачає не лише зміну законодавчої бази, а й трансформацію ставлення, суспільної свідомості, культури, освітньої системи, а також оновлення інфраструктури.

Реалізація цих змін потребує комплексного підходу та залучення всіх зацікавлених сторін: державних органів, громадських організацій, міжнародних партнерів, засобів масової інформації, бізнесу, наукової спільноти та релігійних установ. Національна поліція України (НПУ) відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки є одним із головних гарантів дотримання та захисту прав людини в країні.

Відповідно, Національна поліція має інтегрувати у свою діяльність сучасні підходи до безбар'єрності, що включають адаптацію інфраструктури, забезпечення рівного доступу до послуг та посилення підготовки персоналу з питань інклюзії та недискримінації. Створення безбар'єрного середовища в поліції є не лише соціальною необхідністю, а й частиною міжнародних зобов'язань України у сфері прав людини.

Нормативно-правове забезпечення створення безбар'єрного середовища в діяльності Національної поліції України. Формування безбар'єрного простору є стратегічним напрямом державної політики України, що ґрунтується на міжнародних та національних правових актах. Основними документами, що регулюють цей процес, є:

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (ратифікована Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI), яка закріплює право осіб з інвалідністю на рівний доступ до всіх сфер суспільного життя, включаючи правосуддя та правоохоронні послуги.

Європейська соціальна хартія (переглянута), ратифікована Законом України від 14 вересня 2006 р. № 137-V, містить ряд статей, які стосуються забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, включаючи людей з інвалідністю та інші вразливі групи.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), ратифікована Україною у 1981 році, зобов'язує державу забезпечувати рівні права для жінок і чоловіків у всіх сферах життя, зокрема у доступі до правосуддя, освіти, праці та державного управління.

Міжнародна ініціатива «Партнерство Біарріц», до якої Україна приєдналася у 2020 році, спрямована на впровадження політик гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, включаючи забезпечення рівного доступу до інфраструктури, послуг і можливостей для всіх громадян.

Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р, яка визначає основні напрями політики у сфері фізичної, інформаційної, цифрової, економічної та соціальної безбар'єрності.

Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023), у якому передбачено пріоритетне забезпечення прав людини та інтеграцію принципів інклюзії в діяльність поліції.

Наказ Національної поліції України від 23.06.2023 № 552, яким затверджено План заходів з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Національній поліції України на період до 2030 року.

Ці документи встановлюють юридичні зобов'язання для Національної поліції України щодо впровадження інклюзивних підходів та усунення бар'єрів, які обмежують доступ громадян до правоохоронних послуг.

Відповідно до Національної стратегії, «безбар'єрність» – загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності. Метою Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики [5].

У Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схвалений Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023, який має на меті підвищити пріоритетність реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони, забезпечити його модернізацію й приведення у відповідність із стандартами, яких повинна досягти Україна на шляху до членства у ЄС, пріоритетними серед змін визначено гарантування прав і свобод людини та громадянина, а також подальша розбудова демократичної держави, у якій неухильно забезпечується верховенство права.

Одним із напрямків цього Плану є відкритість, прозорість, підзвітність та незалежність, що, зокрема, передбачає впровадження комплексного гендерного підходу та дотримання принципів інклюзії [6].

Відповідно до Національної стратегії із створення безбар'єрного простору, «безбар'єрність» – це загальний підхід до формування та впровадження державної політики, спрямований на забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності. Метою Стратегії є створення інклюзивного середовища, що гарантуватиме рівні можливості для кожної людини реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими громадянами. Для цього передбачено інтеграцію фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної, економічної та освітньої безбар'єрності у всі сфери державної політики [7].

У Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленому Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023, визначено підвищення пріоритетності реформування органів правопорядку, забезпечення їхньої модернізації та приведення у відповідність із європейськими стандартами. Основна мета реформ – підготовка України до членства в ЄС, що передбачає неухильне гарантування прав і свобод людини та громадянина, а також подальшу розбудову демократичної держави, в якій забезпечується верховенство права [8].

Один із ключових напрямів цього Плану – відкритість, прозорість, підзвітність та незалежність органів правопорядку. Це, зокрема, включає впровадження комплексного гендерного підходу та дотримання принципів інклюзії, що є важливими аспектами прав людини і демократичного врядування.

Розпорядженням Уряду від 25 квітня 2023 року № 372-р було затверджено План заходів на 2023–2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. У цьому документі визначено ключові напрями діяльності та показники результативності, які мають бути досягнуті у 2023–2024 роках.

Наказом Національної поліції від 23 червня 2023 року № 552 затверджено План заходів Національної поліції України щодо реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні. Згідно з цим наказом УДПЛ відповідальне за контроль виконання цього плану та узагальнення результатів його реалізації.

Основні напрями діяльності Національної поліції України щодо реалізації Національної стратегії:

1. Фізична безбар'єрність. Цей напрям включає моніторинг та контроль дотримання норм і стандартів доступності об'єктів фізичного оточення та транспорту. Зокрема:

забезпечення оприлюднення результатів виконання Національної стратегії;

адаптація об'єктів фізичного оточення та транспортної системи відповідно до сучасних стандартів доступності;

приспосовування головних входів і приміщень будівель міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, а також центрів надання адміністративних послуг для використання маломобільними групами населення, зокрема особами з інвалідністю.

2. Інформаційна безбар'єрність. Стратегічні цілі цього напрямку передбачають:

забезпечення доступності цифрових послуг;

розроблення та узгодження комплексних підходів до цифровізації публічних послуг;

гарантування доступності та актуальності інформації, необхідної для задоволення щоденних потреб громадян;

проведення інформаційної кампанії «Україна без бар'єрів»;

урегулювання питань доступності інформації під час надання публічних послуг центральними органами виконавчої влади;

розроблення методичних рекомендацій щодо доступності публічних послуг з урахуванням потреб маломобільних груп населення, включаючи осіб із різним рівнем комунікаційних можливостей;

моніторинг доступності для маломобільних груп населення, зокрема осіб з інвалідністю, інформації та публічних послуг.

3. Суспільна та громадянська безбар'єрність. Цей напрям включає:

забезпечення рівних прав та можливостей для соціального залучення різних груп населення;

проведення комунікаційних заходів за участю ветеранів війни, осіб з інвалідністю, молоді, людей похилого віку, батьків із дітьми дошкільного віку;

поширення кращих практик створення безбар'єрного простору та підвищення громадської обізнаності щодо участі в суспільному житті без дискримінації;

інформування громадян про існуючі засоби правового захисту та полегшення доступу осіб з інвалідністю до правової допомоги у випадках дискримінації;

проведення навчань для працівників Національної поліції України щодо дотримання вимог антидискримінаційного законодавства, принципів толерантності та безбар'єрного спілкування;

запровадження тренінгів щодо використання сучасних цифрових сервісів для спілкування з особами з порушеннями слуху;

створення інформаційних матеріалів щодо недискримінації, доступності та безбар'єрності;

розроблення ефективних механізмів фіксації порушень та притягнення винних до відповідальності за дискримінацію;

участь у розробці нормативно-правової бази щодо належного оформлення адміністративних матеріалів за фактами мобінгу (цькування).

4. Захист осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуацій:

забезпечення можливості виклику екстрених служб (101, 102) особами з порушеннями слуху, зору та особами, які страждають на психічні розлади;

гарантування їх права на звернення та отримання послуг;

створення системи укриттів в адміністративних будівлях Національної поліції України, які враховують принципи безбар'єрності та доступності для маломобільних груп населення.

5. Захист від насильства в умовах збройного конфлікту:

підвищення рівня захисту жінок, чоловіків, дітей та осіб з інвалідністю від насильства в умовах збройного конфлікту;

перегляд процедур розгляду справ про насильство та надання допомоги постраждалим із метою приведення їх у відповідність до найкращих світових практик та уникнення ретравматизації;

проведення тренінгів щодо використання гендерно-чутливого підходу у спілкуванні з постраждалими, які пережили насильство під час збройного конфлікту;

створення інформаційних матеріалів про права людини, зокрема для осіб з інвалідністю, які пережили насильство під час війни, та розміщення їх на телебаченні та білбордах.

6. Економічна безбар'єрність:

гарантування зручних та доступних умов праці для різних категорій громадян;

запровадження інформаційно-структурних змін, що дозволять працівникам ефективно поєднувати професійні та сімейні обов'язки;

створення дитячих кімнат у державних установах, установах та організаціях для підтримки балансу між роботою та сімейним життям[9].

Отже, Національна поліція України, відповідно до Національної стратегії із створення безбар'єрного простору, здійснює комплексні заходи для забезпечення рівного доступу громадян до правоохоронних послуг. Основний акцент зроблено на фізичній доступності, інформаційній інклюзії, громадянських правах, захисті осіб з інвалідністю та боротьбі з дискримінацією. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню довіри громадян до поліції, забезпеченню рівних прав для всіх груп населення та інтеграції України в європейську правову систему. УДПЛ відіграє провідну роль у реалізації цих ініціатив, забезпечуючи контроль за дотриманням прав людини, організовуючи навчання для поліцейських та впроваджуючи політику безбар'єрності в діяльність Національної поліції України.

Розвиток інклюзивності в поліції має на меті не лише забезпечення рівного доступу до правоохоронних послуг, а й забезпечення того, щоб усі працівники поліції мали однакові можливості для професійного росту та кар'єрного просування. Поліція повинна стати місцем, де немає місця для гендерної, расової або іншої дискримінації. Тому важливо ввести програми навчання поліцейських, які сприятимуть формуванню позитивного ставлення до різноманіття, а також розвиватимуть навички ефективної взаємодії з людьми, які можуть відрізнятися за фізичними, культурними чи іншими ознаками.

Важливим є також впровадження механізмів запобігання дискримінації всередині правоохоронних органів. Для цього необхідно створити чіткі процедури звернення для тих, хто стикається з проявами дискримінації на службі, а також створити незалежні органи для розслідування таких випадків. Це дозволить підвищити рівень довіри до поліції і сприятиме створенню робочого середовища, вільного від дискримінаційних практик.

Сьогодні УДПЛ забезпечує адаптацію матеріально-технічної бази Національної поліції до потреб осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення. Зокрема, реалізуються такі заходи: оснащення будівель поліції пандусами, ліфтами, тактильними плитами, інформаційними табличками з рельєфно-крапковим шрифтом Брайля, пристосування адміністративних будівель для доступу осіб з порушеннями опорно-рухового апарату та сенсорними розладами; моніторинг стану доступності будівель та ініціювання відповідних змін на рівні місцевих органів влади. Також проводяться тренінги для поліцейських щодо етики взаємодії з людьми з інвалідністю та іншими вразливими групами. УДПЛ відіграє ключову роль у цих процесах, здійснюючи моніторинг дотримання прав людини та впроваджуючи стандарти безбар'єрності у діяльність поліції. УДПЛ також співпрацює з громадськими організаціями та міжнародними партнерами для обміну досвідом та впровадження кращих практик у сфері інклюзії. Це включає участь у розробці навчальних програм, спрямованих на підвищення обізнаності поліцейських щодо потреб різних груп населення, та впровадження політик, що забезпечують рівний доступ до правоохоронних послуг для всіх громадян.

На сьогодні існує потреба у впровадженні цифрових сервісів, які забезпечать доступність правоохоронних послуг для осіб з порушеннями слуху, зору та мовлення. УДПЛ працює над розширенням таких можливостей: використання електронних сервісів та мобільних додатків для взаємодії з поліцією; запровадження відеозв'язку із сурдоперекладом для осіб з порушеннями слуху; надання інформації про діяльність поліції у доступному форматі (аудіо- та відеOVERSII офіційних повідомлень, використання адаптованої мови для осіб із когнітивними порушеннями).

Одним із головних викликів є необхідність формування у поліцейських компетенцій у сфері інклюзії. УДПЛ ініціює навчальні програми для працівників поліції, які включають: курси та тренінги щодо взаємодії з особами з інвалідністю; освітні заходи про права людини та недискримінацію; розробку методичних рекомендацій щодо безбар'єрного спілкування.

Попри значні зусилля у впровадженні принципів безбар'єрності, існують виклики, які потребують подальшого вирішення: відсутність єдиної системи моніторингу та оцінки ефективності безбар'єрності у поліції; недостатній рівень фінансування проєктів із забезпечення доступності поліцейських установ, необхідність посилення юридичних механізмів контролю за дотриманням стан-

дартів безбар'єрності, суспільна нерозвиненість культури інклюзії; творення системи укриттів в адміністративних будівлях Національної поліції України, які враховують принципи безбар'єрності та доступності для маломобільних груп населення; підвищення рівня захисту жінок, чоловіків, дітей та осіб з інвалідністю від насильства в умовах збройного конфлікту; перегляд процедур розгляду справ про насильство та надання допомоги постраждалим із метою приведення їх у відповідність до найкращих світових практик та уникнення ретравматизації; проведення тренінгів щодо використання гендерно-чутливого підходу у спілкуванні з постраждалими, які пережили насильство під час збройного конфлікту; створення інформаційних матеріалів про права людини, зокрема для осіб з інвалідністю, які пережили насильство під час війни.

Висновки. Отже, створення безбар'єрного середовища у поліції є важливим напрямом реформування правоохоронної системи та забезпечення рівного доступу всіх громадян до безпеки, правосуддя та адміністративних послуг. Подальший розвиток цієї сфери потребує підвищення рівня фінансування, законодавчих змін, запровадження сучасних цифрових технологій та активної взаємодії з міжнародними партнерами.

УДПЛ відіграє важливу роль у створенні безбар'єрного простору в Україні, зокрема шляхом реалізації наступних заходів:

адаптація матеріально-технічної бази НПУ. УДПЛ сприяє адаптації матеріально-технічної бази НПУ до потреб людей з інвалідністю та інших вразливих груп населення, зокрема шляхом встановлення спеціальних підйомників, пандусів, поручнів, сигнальних ліній, тактильних плит, інформаційних табличок тощо. Такі заходи спрямовані на полегшення доступу до приміщень НПУ, де надаються адміністративні та інші послуги громадянам, а також на забезпечення комфортних умов роботи для працівників НПУ з обмеженими можливостями.

забезпечення доступності інформації та комунікації. УДПЛ забезпечує доступність інформації та комунікації для людей з інвалідністю та інших вразливих груп населення, зокрема шляхом використання сучасних технологій, таких як електронні сервіси, мобільні додатки, відеозв'язок, субтитрування, сурдопереклад тощо. Такі заходи спрямовані на поліпшення якості надання послуг НПУ, а також на підвищення рівня інформованості громадян про права та обов'язки, пов'язані з діяльністю НПУ.

підвищення кваліфікації та навичок працівників НПУ. УДПЛ підвищує кваліфікацію та навички працівників НПУ щодо дотримання та захисту прав людей з інвалідністю та інших вразливих груп населення, зокрема шляхом проведення тренінгів, семінарів, вебінарів, круглих столів тощо. Такі заходи спрямовані на формування у працівників НПУ толерантного та недискримінаційного ставлення до людей з різними можливостями, а також на розвиток їх професійних компетенцій у сфері дотримання прав людини.

співпраця з громадськими організаціями та міжнародними партнерами. УДПЛ співпрацює з громадськими організаціями та міжнародними партнерами, які займаються питаннями дотримання прав людини, зокрема з організаціями людей з інвалідністю, правозахисними організаціями, ООН, ОБСЄ, Радою Європи, Європейським Союзом тощо. Така співпраця передбачає обмін досвідом, консультації, моніторинг, експертизу, надання технічної допомоги, реалізацію спільних проєктів тощо. Такі заходи спрямовані на підвищення ефективності діяльності УДПЛ, а також на впровадження міжнародних стандартів та найкращих практик у сфері дотримання прав людини.

Ефективна реалізація цих заходів сприятиме розбудові інклюзивного суспільства та підвищенню довіри громадян до правоохоронних органів у післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ООН: з початку повномасштабної війни в Україні загинули понад 12 тисяч цивільних осіб / Радіо Свобода. 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-ukraine-tsyvilni-viyna/33318629.html> (дата звернення: 18.02.2025).
2. Зеленський: з початку війни Україна втратила 43 тисячі військових / New York Post. 2024. URL: <https://nypost.com/2024/12/09/world-news/ukraine-has-lost-43k-since-start-of-russian-war-zelensky> (дата звернення: 18.02.2025).
3. Війна в Україні: загальні втрати російських військових перевищили 635 тисяч осіб / Радіо Свобода. 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-wsj-viyna-vtraty/33123414.html> (дата звернення: 18.02.2025).
4. В Україні збільшилася кількість осіб з інвалідністю: понад 3 мільйони осіб / Міністерство соціальної політики України. 2024. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/23795.html> (дата звернення: 18.02.2025).
5. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text> (дата звернення: 18.02.2025).

6. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схвалений Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2732023-46733> (дата звернення: 18.02.2025).
7. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text> (дата звернення: 18.02.2025).
8. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схвалений Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2732023-46733> (дата звернення: 18.02.2025).
9. Створення безбар'єрного простору в Україні. Національна поліція України. URL: <https://npu.gov.ua> (дата звернення: 18.02.2025).